

Tarihin tekerrür ettiğini düşünmemiz, geçmişe baktığımızda hep bugüne ilişkin olaylar görmemizden mi kaynaklanıyor? Yeni araba alan adamın, her yerde benzerlerini farketmesi.

Tarihin *aynen* tekerrür ettiği vaki mi?

/Benzerlik/ çözülmesi zor bir problem. Tarih gibi, *diskura dayalı bilim*ler için hepten zor.

CNN'in sahibi Ted Turner'ın, Montana eyaletinin arazisinin *yarısına* sahip olduğunu öğrendim.

Upward mobility için *downward mobility* de gerekiyor mu? Yani birilerinin sosyal merdivenin basamaklarını çıkması için, diğerlerinin inmesi gerekiyor mu? Bu kanaattem. İnsanlar gevşek piramit organizasyonlar kurma eğiliminde, zihinleri de *ağaç* yapısı gibi çalışıyor bir ölçüde. Tüm bürokratik organizasyonların buna benzemesinin insanın düşünce yapısından kaynaklanan da bir tarafı olmalı. Karınca ve arılarda farklı organizasyon yapıları var mesela, *bir kraliçenin tarak dişi gibi eşit evlatları* olabiliyorlar.

Piramit olduğu için, yukarıdaki kadro sayısı az. Yeni kadro üretimi de fazla değil. (m bir idareciye bağlı eleman sayısı, n toplam eleman olmak üzere toplam $\log_m n$ idareci olabiliyor, yukarı gittikçe de azalıyor.) Bu durumda birilerinin piramitin tepesine çıkması için, birilerinin de inmesi gerek. *Herkes yukarı çıksın* diyemiyoruz.

/Sosyal adalet/ denen hadise, bu piramidin kişilerin en uygun oldukları noktaya çıkabilmeleri esasına dayanır. Ancak elimizde Huxley'in Cesur Yeni Dünya'da hayal ettiği gibi α β ϵ gibi etiketler olmadığından, kimin hangi mertebeye uygun olduğunu gerçekte bilemeyiz. Dahası insanların başlangıç noktaları da *nereye uygun* olduklarını etkiler, sadece genetik değil, sosyal konumlarının getirdiği avantajlar ve çevreden edindiği değerler, bazı pozisyonlara, bazı insanları diğerlerinden daha uygun hale getirir.

Piramidi yok etmek mümkün mü? Piramidin yerini ancak başka bir piramit alabilir. Yeni piramit de bir *robot piramidi* olabilir ve o sayede insanlar *sadece tüketici* hale gelirse, evet, mümkün. Ancak insanların *dünyanın efendisi* olarak piramitten kurtulmaları mümkün değil.

O sebeple *piramidi en iyi nasıl inşa ederiz?* sorusunu daima sormak lazım. İnsanların kendisine sorsanız, hemen herkes olduğundan daha yukarıyı hakettiğini söyleyecektir. Piramit sosyal bir vakıa olduğu için, sınavların etkisi azdır. Sınav kazanarak yukarı çıkarsınız ama *sadece* sınav bir işe yaramaz.

Daha doğrusu sınav kazanarak yukarı çıkmanın anlamlı olması için, *sınav kaybederek aşağı inme* diye de bir kurum olmalı. Benim bildiğim hiçbir meslek grubu, mensuplarını devamlı sınava tabi tutmuyor.

Bir defa uzmanlık sınavını geçince tamam, bir defa mali müşavirlik sınavını geçince tamam, bir defa hakimlik sınavını geçince tamam. Emekli oluncaya kadar uzman, mali müşavir, hakim. Burada yukarıya doğru bir hareket var ama yeterince hızlı değil. Ve yukarıdaki insanların yerini aldığında daha başarılı olacakların bazıısı, sınavı geçemediği için hiç fırsat bulamıyor.